

Deut. 8. 4. 3 ἐπ' ἄρτων μόνω ζήσεται αἰθροπος, ἀλλ' ἔπι πτωπὴ ῥήματι ἐκ πορθοροδύω Δφ' εὐμαλτος Θεῷ.

Τότε ᾤδα λαμβάνει αὐτὸν ὁ Δφ' εὐμαλτος εἰς πτω ἀγία πόλιν, καὶ ἵσθιν αὐτὸν ἔπι τὸ πτερόγιον τῷ ἱερῷ.

Καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τῷ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γάρ, Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτῷ ἐντελέσται πτω σθ, καὶ ἔπι χραδὴν ἀροῦσί σε, μήποτε πτωσκέψης πτω εὐς λίθον τὸν πόδα σθ.

Deut. 6. c. 16 Εφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ ἐκπειράσθης Κύριον τὸν Θεόν σου.

Πάλιν ᾤδα λαμβάνει αὐτὸν ὁ Δφ' εὐμαλτος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῷ κόσμῳ καὶ πτω δόξαν αὐτῶν.

Καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, εἰ ἀν πτωσὴν πτωσκηώσης μοι.

Deut. 6. c. 13, 10. d. 20 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε σατανα. γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν Θεόν σου πτωσκηώσης, ἔ αὐτῷ μόνω λατρεύσης.

Τότε ἀφίσθιν αὐτὸν ὁ Δφ' εὐμαλτος καὶ ἱδου ἀγγέλοι πτωσθηλον, καὶ δεικνύσθιν αὐτῷ.

ptū est, || Nō ē solo pane viuet homo, sed ex omni verbo prodeunte per os Dei.

5 Tunc transfert eum diabolus in Sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi.

6 Dicitque ei, Si Filius es Dei, iace teipsum deorsum. nā scriptū est, || Quia angelis suis mā dabit de te, & ipsi tollēt te in manus, nequando offendas ad lapidem pedem tuum.

7 Dixit ei Iesus, Rursum scriptū est, || Non tentabis Dominum Deum tuum.

8 Rursum transfert eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

9 Dicitque ei, Hęc omnia tibi dabo si procidens adoraueris me.

10 Tunc dicit ei Iesus, Abi satana. scriptū est enim, || Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli seruias.

11 Tunc omittit eum diabolus: & ecce, angeli accedebāt, & ministrabant ei.

Scriptū est, Nō in solo pane uiuet homo, sed in omni uerbo qđ procedit de ore Dei.

5 Tūc assumpsit eum diabolus in sanctā ciuitatē, & statuit eū su per pinnaiculū templi.

6 Et dicit ei, Si filius Dei es, mitte te deorsū. scriptū est enim, Quia angelis suis mandabit de te, et in manibus tollēt te, ne forte offendas ad lapidē pedē tuum.

7 Ait illi Iesus, Rursum scriptū est, Nō tentabis Dominum Deum tuum.

8 Iterū assumpsit eum diabolus in montē excelsum valde, & ostēdit ei omnia regna mūdi, & gloriam eorum.

9 Et dicit ei, Hęc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.

10 Tunc dicit ei Iesus, Vade satana. scriptum est enim, Dominū Deū tuum adorabis, & illi soli seruias.

11 Tūc reliquit eū diabolus: et ecce, angeli accesserunt, et ministrabant ei.

re prætulit periphrasin, Victurus est. Constat Hebræorū more positū esse hoc loco futurū pro præsentī, cuius enallages ea vis est vt significet aliquid amplius: quasi dicas, viuere solet. Prodeūte, ἐκ πορθοροδύω. Vulg. quod procedit. Eras. Quod egreditur. Ego causam nō video cur repudietur participiū. Per, εὐμαλτος. Hebræa simpliciter habet מן פה ד' הו יצא לך ד' הו de omni exitu oris Dei. Id est, omni eo quod egressū fuerit ex ore Dei, siue, quod De' cōstituerit & dect euerit. Itaque apparet Græcos sententiā nō verba interpretatos. 5 Trāsfert, ᾤδα λαμβάνει. Hoc loco ᾤδα λαμβάνειν declarat acceptū trāsfere, vt paulo pōst versu 8. Itaque Lucas cap. 4. eandē historīā narrās, maluit vti verbo ᾤδα λαμβάνειν. Est autē hic idiotismus Hebræorū, apud quos sæpe posito vno verbo intelligitur cōsequēs, vt dicemus infrā, 13. g. 43. & Mar. 8. b. 11. Luc. 3. b. 7. & 21. g. 38. Pinnas, πτερόγιον. Vulg. & Eras. Pinnaiculū, barbarē. Sic autē vocat Mattheus ambitū quo planū tēpli tectū ambiēbatur, nequis inde posset decidere, sicut cautū erat Deut. 22. b. 8. 6 Iace teipsum, βάλε σεαυτὸν. Vulg. Mitte te. de qua interpretatione suprā diximus cap. 3. c. 10. Eras. Præcipita te: audacius fortasse, quāuis sensum expresserit: nisi cū verbo cōiungas particulā κάτω, deorsum. Quia, ὅτι. Prætermittere solet hęc particulā Eras. multis locis, & meritō quidē. Sed videtur hic citari ab Euāgelista integer versiculus Hebraicus, qui incipit à particula ו, qua videlicet redditur ratio eorū quæ præcedūt. Mādabit, ἐντελέσται. Enτελέσται mādare, & ἐντελέσται mādare vbiq; cōuertemus, nō autē præcipere & præcepta: vt nobis cōstemus, quū præsertim Græci iuriscōsulti mādātū vocēt ἐντελέσται. Et ipsi, ε. Euāgelista nō recēset singula Davidis verba. prætermisit enim mēbrū vnū, & particulā ε addidit. Ideo inserui pronomē, vt magis perspicua fieret sententiā. Tollēt te in manus, ἐπι χραδὴν ἀροῦσί σε. id est, te manibus gestabunt. Nā ἐπι præpositio (id est ἕν) quā Eras. omisit, minimē redūdat: & πτωσθηλον hic nō declarat iacentē subleuare, sed aliquid in manibus ferre & gestare: ducta significationis origine ab iis qui onus aliquod gestaturi, attollūt in humeros: quā obrē etiā In manus malui interpretari, quā In manibus. Nequādo, μήποτε. Vulg. Ne forte. Atqui nullus hic fortunæ locus, & hęc interpretationē plurimis locis rectē emēdauit Erasmus. Offendas, πτωσκέψης. Sic Vulg. interpretatio, quā miror hoc quidē in loco ab Erasmo repudiātā, quā in Luca cap. 4. retinuerit. Nā præterea, quod exprimit oēs particulas, est etiā Latina oratio: quū Quintilianus dixerit ex Cicerone, Offēdere ad seipsum, & Columella, Cornu ad stipitē offendere. Eras. Impingas. 7 Rursum, πάλιν. Annotā Eras. refert, posse ad verbū ἵσθιν, vel ad γέγραπται: & illo quidē modo significare iterationē, isto cōtrarietātē. id est ediuerso, vel cōtrā: nēpe vt Christus Scripturæ locos cōparet. Mihi vtroque modo videtur iterationē significare posse. Tētābis, ἐκπειράσθης. Puto pro simplici accipiēdum: sed quū πτωσκηώσης simplex paulo antē idē. valeat quod sollicitare ad malū, hęc significat explorare & experiri: quo posteriore Latino verbo nō malē exprimitur πτωσκηώσης. Sic igitur Dominus dicitur tētāre, id est explorare & probare animos nostros. Futurū autē Indiciui pro Imperatiuo positū est, Hebræorū more: quasi dicūt esset, Ne tētāto. Prohibitiones enim Hebræi per futurū cōcipiūt. 8 Ostēdit, δείκνυσθιν. Videtur Latinū Indicare à Græco ἐδεικνύειν sumptū: itaque mihi magis placet quā Mōstrare, vel Cōmonstrare: sed spectandū quid cui loco cōueniat. 10 Abi, ὑπάγε. Octo vetustī codices additū habebāt ἐπίτω μω, ponē me. quod videtur ex aliis locis additū. Vide Mar. 8. d. 33. Seruias λατρεύσεις. Eras. Coles. λατρεύσεις dicitur qui & δούλος, vt testatur Eustathius ex Aristophane grāmatico in Iliad. ε. & Odyss. ζ. Itaque Paulus quū dixisset Rom. 1. b. 9, λατρεύω, eadē epistola 16. c. 18, vsurpauit τὸ δουλεύω, vt distinctio illa dulciuz, latruuz, & hyperdulciuz, non modō inepta sit, sed etiam falsa. Potius enim cōstituēda fuit duplex adoratio: yna religiosa, quæ soli Deo debetur: altera ciuili, quæ ad huius vitæ & cōsuetudinē spectat.

Latini Verriculum appellant. Itaque Vallæ interpretationem non recipio. Sed huius vocis propriam appellationem apud Latinos non reperiō, quare generis nomen retinui.

λασάν τ' Γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελφοί, Σίμωνα τ' λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βιάζοντας ἀμφὶ βλήθρον εἰς τὴν θάλασσαν. (ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς)

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δούτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων.

Οἱ δ' ὄψεως ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἦχθον ἑξήσθησαν αὐτῷ.

Καὶ πρὸς εὐθείαν ἐκείθεν, εἶδεν ἄλλοις δύο ἀδελφοί, Ἰακώβον τὸν υἱὸν Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν ᾧ πλοίῳ μετ' Ζεβεδαίου πατρὸς αὐτῶν, καθάρτίζοντες τὰ δίκτυα αὐτῶν. Ἐκάλεσεν αὐτούς.

Οἱ δ' ὄψεως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἦχθον ἑξήσθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιήει ὁ Ἰησοῦς ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ βίβαντιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

Καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκρότης αὐτοῦ εἰς ὄλιον τὴν Συρίαν καὶ προσήνεχθη αὐτῷ πᾶσι τοῖς κακῶς ἔχουσιν, ποικίλαις νόσοις καὶ βασύχοις σπινοχολοῖς, καὶ δαίμονιζομένοις, καὶ σελήνιαιζομένοις, καὶ πᾶσι παραλυτικῶν, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.

mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui dicitur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare: (erant enim piscatores)

Et dicit eis, Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum.

Illi verò statim ommissis retibus, sequuti sunt eum.

Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Iohannem fratrem eius, in nauigio cum Zebedæo patre suo, iacientes retia sua: & vocauit eos.

Illi autem statim omisso nauigio & patre suo, sequuti sunt eum.

Et circumiit totam Galilæam Iesus, docens in synagogis ipsorum, & predicans Euangelium regni, & sanans quemuis morbum, & quemuis languorem in populo.

Tunc exiit fama eius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affectos, variis morbis & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos: sanauitque eos.

iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: (erat enim piscatores)

Et ait illis, Venite post me, & faciā uos fieri piscatores hominum.

At illi continuo relictis retibus sequuti sunt eum.

Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobū Zebedæi, & Iohannē fratrem eius in nauigio cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua: & uocauit eos.

Illi autem statim relictis retibus & patre, sequuti sunt eum.

Et circumibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis eorum, & predicans Euangelium regni, & sanans omnem languorem & omnem infirmitatem in populo.

Et abiit opinio eius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè habentes, uarijs languoribus & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos: & curauit eos.

19 Sequimini me, ὁπίσω μου. Vulg. & Eras. Venite post me. pro quo dicere malui, ponē me. Est autē ὁπίσω proprie aduerbium hortantis, sicut Hebraicum יָדָה. 20 Statim, ὄψεως. Vulgata, Continuo, ὡς εὐχῶς. Erasimus, Illico. id est ἁπλοῦς.

21 Sarcientes, καθάρτιζοντας. Vulgata, Reficientes: ad verbum, redintegantes. nam ἄρπον dicitur quod integrū est. Sed de hoc verbo plura Mar. i. b. 19, & Rom. 9. e. 22. 23 Circūiit, περιήει. Ad verbū, Circumegit. sed ἄγην pro ire accipitur, vt alibi annotatū est. Circūagere verò à Latinis pro circūducere accipitur. Synagogis, συναγωγῶν. id est, cœtibz & conuentibus sacris. Collegiorū autē nomē, quod Castellioni placuit, angustioris est significationis, vt ipsa verbi notatio declarat: neque Græco nomini respondet, quā Synagoga ex delectis certis hominibus nō constaret, sed popularis esset Iudæorū cōuentus ad audientium Dei verbū. Sed illum fefellit nimirū quod sicut συναγωγὴ τῶν πτωχῶν, sic collegiū à colligendo dicitur, falso existimauit: & quum hoc nomē Iudæorū Ecclesiis factum sit peculiare, putauit omnino esse retinendum.

Ipsorum, αὐτῶν. Galilæorum videlicet, quod tamen nō præcessit. Regni, βασιλείας. id est, annuntians felicē illum nuntiū regni Messie tandiu expectati. Quod ergo Euangelium regiū cōuertit Castellio, obscurum est, atque etiam (vt dicam quod sentio) parū appositū. Sanans, θεραπεύων. Admonet Erasmus eruditè, πᾶσι θεραπεύων improprie hic vsurpari, quū apud medicos significet proprie pharmacia, manu aut victus ratione sanare. quod medici dicunt: Quemuis, πᾶσαν. Sic etiam interpretatur infra Erasmus 10. a. 1. Est enim hæc particula hoc loco generalis simpliciter, sed indefinita, vt idem rectè notat. Quod si nonnulli animaduertissent, nō ad hoc interpretarentur illud, Deus vult omnes homines saluos fieri, & similes locos, quibus abutuntur ad doctrinam predestinationis. Languorē, μαλακίαν. Proprie apud medicos ignauia stomachi significatur, quā aliter vocant κίττα: sed pro iis morbis hic accipitur quibus correpti, etsi nō decubunt, tamen debent & rotabescunt. 24 Exiit, ἀπῆλθεν. Vulgata ad verbū, Abiit. id est ἔβη, vt Psal. 15. b. 5. Eras. Dimanauit. quod respondet potius ἀπῆλθεν, quo vtitur Plato in Epist. in ea significatione. Cic. pro Amerino, Ego etiam si omnia quæ dicenda sunt, liberè dixero, nequaquā tamē similiter oratio mea exire & in vulgus emanare poterit. Fama, κίττα. Vulgata, Opinio. id est δόξα. Ad verbū, Auditio: quod vocabulū Cæsar & Cicero vsurpant pro fama & rumore, sicut Hebræi suum רָשׁוּ. Nos tamē illud, vt magis familiare, prætulimus.

Obtulerūt, προσήνεχθη. Eras. Adduxerūt. id est προσήγαγον. Affectos, ἔχοντας. Vulg. ad verbū, Habētes: quod rectè mutauit Erasmus. nā Malè habere simpliciter positū pro Agrotū esse, Latinū esse negat. Galli, seruato hellenismo, dicūt ἄνοισ mal. Cruciatibus, βασάνις. Vulg. Tormētis. id est ἑστῶδες, vt Attici vocāt. Eras. Torminibus cōuertit, vt vitaret amphiboliam. quæ tamē etiā in Græco locū habet: sed facillè vocabulo præcedente tollitur. Deinde Torminum appellatione certus tantū morbus continetur, quum βασάνις vocet Euangelista suos omnes morbos qui agrotum acerrimis doloribus excruciant, quasi tormentis & equuleo impositos. Detentos, σπινοχολοῦς. Vulgata, Comprehensos. id est σπαστικῶν. Erasimus, Constrictos. id est σπαστικῶν, vel σπαστικῶν. Rectè πᾶσι hic idem valet quod captum teneri, & veluti haberi à morbo. Dæmoniacos, δαίμονι-